

آیت‌الله اعرافی در نشست «فلسفه و امتداد اجتماعی آن» مطرح کرد

توسعه بی‌سابقه ظرفیت‌های علوم عقلی در حوزه از تدوین ۳۰ رشته جدید تا ابلاغ آیین‌نامه دروس خارج فلسفی در سال جدید

مدیر حوزه‌های علمیه کشور، با تأکید بر اینکه حوزه قم در نیم‌قرن اخیر به قطب اصلی تفکر عقلانی در جهان اسلام تبدیل شده است، خواستار تقویت نگاه نقادانه و ورود فعال به گفتمان‌های جهانی فلسفی، به‌ویژه در مواجهه با چالش‌هایی نظیر هوش مصنوعی شد.

(عدم توقف بر دو یا سه مکتب موجود) با استفاده از منهج عقلی صحیح.

نقد فلسفه‌های غربی: ضرورت ورود به میدان نقد فلسفه‌های آشکار و نهان غرب که در همه شئون نفوذ دارند.

بازشکایی راه در متون: ایجاد راهکاری جدید برای تدوین و ارائه متون علمی در علوم عقلی. توجه به هوش مصنوعی: لزوم توجه اساتید به مباحث فلسفه و علوم عقلی مرتبط با هوش مصنوعی که دیگر ابزار نیست؛ بلکه مولد است. تولید نظریه‌های واسط فلسفی (اقتناع عمومی): نیاز به تولید نظریه‌های واسطی که هنر علامه طباطبایی، شهید مطهری و آیت‌الله مصباح ^(رحمته‌الله) بود؛ یعنی تنظیم محتوای سنگین فلسفی برای بازکردن گره‌های عقلی قشر دانشجو و مردم. حضور در گفتمان فلسفی دنیا: ضرورت حضور و مشارکت فعال در گفتمان‌های فلسفی جهانی که نیاز به تلاش و هزینه دارد (حوزه در این زمینه ضعیف است). گفتنی است در این نشست علمی، تعدادی از اساتید فلسفه اسلامی حوزه‌های علمیه، اساتید فلسفه مراکز، موسسات آموزش عالی و دروس آزاد فلسفه حوزه‌های علمیه، دغدغه‌ها و پیشنهادهای خود را با آیت‌الله اعرافی درمیان گذاشتند.

• **حیات‌علم در نقد عالمانه و رجوع به کتاب و سنت است**

آیت‌الله غلامرضا فیاضی مدیر مرکز آموزش تخصصی فلسفه اسلامی هم در سخنانی ضمن تأکید بر محوریت اعتقادات و اخلاق در حوزه‌های علمیه، ریشه‌های تقفه در دین را فزاتر از عقل صرف و در گرو رجوع به کتاب و سنت عنوان کرد.

وی با اشاره به جایگاه ویژه حوزه پس از انقلاب اسلامی در تعمیق این تقفه، به نقد ادله فلاسفه بزرگ در باب معاد جسمانی پرداخت و خواستار گشایش باب نقد عالمانه در علوم عقلی و تحول متون حوزوی برای همگامی با رشد علوم و پاسخ به چالش‌های روز شد.

آیت‌الله فیاضی افزود: اساس حوزه و مهم‌ترین بخش آن، اعتقادات است و بعد هم اخلاق. معمولاً حوزه‌های شیعه از اول متنع به این نعمت بوده‌اند؛ الان به دلیل جایگاهی که انقلاب برای حوزه‌ها فراهم کرده باید تقفه در دین را در مسائل اعتقادی خیلی جدی‌تر دنبال کنیم.

تأکید بر تحول در متون درسی تخصصی فلسفه اسلامی با تأکید بر تحول در متون درسی حوزه اظهار کرد: نقد علوم باید باز باشد. امیدواریم ان‌شاءالله که همان‌طوری که تقفه در دین وظیفه حوزه‌ها بوده، این هرچه بیشتر و بهتر ادامه پیدا کند.

• **امیدواریم گفت‌وگوها منجر به سیاست‌گذاری واقعی**

به گزارش خبرگزاری حوزه، حجت‌الاسلام والمسلمین ابوالقاسم مقیمی‌حاجی معاون آموزش حوزه‌های علمیه در آغاز نشست گفت: این نشست گامی در جهت هم‌افزایی موضوع امتداد اجتماعی فلسفه باشد. ما در پی بازبینی عناوین و سرفصل‌های رشته فلسفه هستیم که در اطلاعیه اخیر منتشر شده است.

وی افزود: عنوان‌ها و دروس فلسفه در سال‌های اخیر در معرض بازنگری قرار دارد و از اساتید محترم می‌خواهیم نظراتشان را ارائه کنند. این آغاز سلسله نشست‌های تخصصی در موضوعات تحول و مسائل حوزه است. تصمیم گرفته‌ایم از این جلسه وارد بررسی دانش‌های تخصصی شویم و فلسفه نقطه آغاز آن خواهد بود.

حجت‌الاسلام والمسلمین مقیمی حاجی ادامه داد: نظرات مطرح‌شده در کمیسیون‌های

حوزه علمیه قم نیز در ادامه این نشست اظهارکرد: از فلسفه تا فقه، مسیری منسجم وجود دارد: حکمت نظری، علم‌النفس، حکمت عملی، علوم انسانی و فقه. فقه بر پایه آنچه فلسفه کشف می‌کند، سبک زندگی را می‌سازد.

وی با بیان اینکه فقه نباید از فلسفه اسلامی منفک باشد، افزود: فلسفه دینی، زمینه‌ساز فقهی پویا و تمدن‌ساز خواهد بود.

• **فلسفه نیازمند روح نقداست**

حجت‌الاسلام والمسلمین حسن معلمی استاد حوزه علمیه قم هم به محورهای کاربردی اشاره کرد که عبارتند از:
- ضرورت حلقه‌های مقدماتی پیش از تدریس «بدایه‌الحکمه»؛

- طرح «فلسفه کودک» برای جذب مخاطب از سنین پایین؛
- پرداختن جدی به فلسفه‌های مضاف؛
- طراحی درس «نقد فلسفه» مانند درس خارج؛
- ترویج آموزش فلسفه از مسیر روایت و داستان برای عموم جامعه.

عضو مجمع عالی حکمت اسلامی تأکید کرد: فلسفه نیازمند روح نقد است؛ همان‌گونه که فقه از نقد زنده می‌ماند.

• **مراقب مهجور ماندن فلسفه و علوم عقلی باشیم**
حجت‌الاسلام والمسلمین محمدمهدی گرجیان استاد حوزه و دانشگاه نیز اظهار کرد: علامه طباطبایی در دو ساحت ایجابی و سلبی کارهای سترگی انجام داد. امروز نیز حوزه باید با همان عمق به علوم عقلی بپردازد.

وی تصریح کرد: گاه جریانانی در مقابل فلسفه اسلامی شکل می‌گیر، حتی زیر چتر برخی نهادهای همسو، لذا باید مراقب بود که فلسفه و علوم عقلی مهجور نمانند.

حجت‌الاسلام والمسلمین گرجیان افزود: حضور در عرصه بین‌الملل بدون علوم عقلی ممکن نیست؛ گفت‌وگوی بین‌الادیان و بین‌المکاتبی نیازمند بنیان‌های فلسفی است.

• **میراث بی‌بدیل اسلام را در قالب‌های جدید بازنمایی کنیم**

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمحمدرضا مرادی محدث استاد حوزه علمیه قم هم اظهار کرد: در غرب، فلسفه در رشته‌هایی مانند فلسفه تکنولوژی، هنر، هوش مصنوعی، جنگ و صلح و عشق تدریس می‌شود.

وی افزود: جامعه ما مزایایی دارد که می‌تواند از غرب پیشی بگیرد مانند؛ آموزه‌های غنی اسلام، ذهنیت متافیزیکی مخاطب مسلمان، و میراث عمیق فلسفی اسلامی.

حجت‌الاسلام والمسلمین مرادی محدث تأکید کرد: باید از تجربه آکادمیک جهان استفاده کنیم و میراث بی‌بدیل اسلام را در قالب‌های جدید بازنمایی کنیم.

• **لزوم بازنگری در متون و ترویج فلسفه آزاد در حوزه**
حجت‌الاسلام والمسلمین خزانلی استاد حوزه علمیه قم در ادامه این نشست اظهار کرد: جایگاه فلسفه در حوزه هنوز به‌درستی تثبیت نشده است. متون بدایه و نهایه به‌قدری فشرده‌اند که طلبه را خسته می‌کنند و باید بازنویسی شوند.

وی افزود: طلاب علاقه کمتری به فلسفه دارند. پیشنهاد می‌کنم در متون بازنگری شود و فلسفه آزاد در حوزه ترویج پیدا کند.

• **امتداد اجتماعی فلسفه یعنی عبور از مباحث عقلانی صرف**

حجت‌الاسلام والمسلمین فقیهی استاد حوزه علمیه قم نیز در این نشست بیان داشت: امتداد اجتماعی فلسفه یعنی عبور از مباحث عقلانی صرف به سمت اثرگذاری بر اخلاق، سیاست، تربیت و عدالت اجتماعی.
وی افزود: برای تحقق این امتداد باید فلسفه‌های مضاف تولید شود و متون کاربردی علامه مصباح در بدنه حوزه نهادینه گردد.

استاد حوزه علمیه قم تأکید کرد: بینش، گرایش و کنش اجتماعی با هم در ارتباط‌اند. اگر فلسفه بتواند این زنجیره را تبیین کند، در سیاست و فرهنگ جامعه جاری خواهد شد.

• **لزوم بازگشت به مبانی وحی در مواجهه با نارسایی‌های عقلی**

استاد علی‌اکبر رشاد رئیس شورای مدیریت حوزه استان تهران هم در این نشست بر لزوم رویکرد انتقادی به ادله فلسفی در حوزه، به‌ویژه در مباحثی چون معاد جسمانی و حرکت فعالانه پژوهشی در زمینه فلسفه‌های مضاف تأکید کرد.

وی خواستار به‌روزرسانی عالمانه کتب درسی و تأسیس مجلات و پژوهشکده‌های تخصصی در ابعاد فلسفه مضاف به فقه، سیاست و علم شد. همچنین بر ضرورت حمایت ویژه از احیای جایگاه حکمت در تهران تأکید کرد.

استاد رشاد محوریت اصلی را بر «تقفه در دین» و رجوع به کتاب و سنت در مواجهه با ادله عقلی ناقص قرار داد و با اشاره به بحث معاد جسمانی، به نقد صریح ادله فلاسفه بزرگی چون ابن‌سینا و ملاصدرا پرداخت و تأکید کرد: در این‌گونه مباحث باید اقبال اصلی به وحی و منابع اصیل دینی صورت بگیرد تا پاسخ‌های عقلی ناقص تکمیل گردند.

وی بر ضرورت تحول در متون درسی حوزه‌ها تأکید کرد و افزود: متونی مانند «معالم»، «قوانین» و «اصول الفقه» نیازمند به‌روزرسانی با روش نقد عالمانه و همگام‌سازی با رشد علوم است.

استاد رشاد همچنین بر تقویت کرسی‌های درس آزاد فلسفه و جذب جوانان برای دایر کردن این دروس تأکید کرد.

است. همچنین پروژه موفق «فقه معاصر» با چاپ ده‌ها جلد، به‌عنوان یکی از خروجی‌های نظری حوزه مطرح گردید.

مزیت‌های برجسته حوزه علمیه قم در علوم عقلی

آیت‌الله اعرافی در بخشی دیگری از سخنان خود، جایگاه حوزه علمیه قم را پس از انقلاب اسلامی مورد تمجید قرار داد و شاخص‌های ذیل را بر آن برشمرد:

قطب تفکر عقلانی: حوزه قم در نیم‌قرن اخیر، متمایزترین تجربه در توسعه علوم فلسفی و عقلانیت وحیانی در عالم اسلام محسوب می‌شود.

خروجی‌های مدون: همایش سده حوزه و محصولات نفیس آن که چیزی بالغ بر ۳۰ جلد شد، یکی از خروجی‌های ارزشمند آن است. از این فرصت استفاده می‌کنم و از اساتید دعوت می‌کنم، برای تکمیل مجلدات مربوط به علوم عقلی (مجلدات فلسفه و کلام) در این مجموعه نفیس، همکاری لازم را مبدول دارند. این بخش بر تمایزات و دستاوردهای تاریخی و معاصر حوزه قم در توسعه علوم عقلی متمرکز دارد:

گسترش علوم عقلی در دوران معاصر: توسعه و بسط علوم عقلی، فلسفی و کلامی و علوم مرتبط، از ممیزات حوزه قم در این سده اخیر، به‌ویژه نیم‌قرن اخیر و پس از انقلاب اسلامی است. یگانه تجربه عمیق فلسفی: حوزه قم برآمده از تجربه اصفهان، شیراز، نجف و تهران، امروز عالی‌ترین تجربه فلسفی و عقلی عمیق را در عالم اسلام منعکس کرده و یک تجربه یگانه محسوب می‌شود.

توسعه مرزهای علمی و امتداد عقلانیت: بزرگان حوزه چون علامه طباطبایی، آیت‌الله جوادی، آیت‌الله مصباح و دیگران، مرزهای علوم عقلی را توسعه داده و امتداد عقلانیت وحیانی، نگاه نقادانه و مباحث تطبیقی نسبت به فلسفه‌های غربی را پایه‌ریزی کرده‌اند.

رویکرد بین‌المللی: حوزه قم با تأیید مراجع، دارای رویکرد بین‌المللی در علوم عقلی است و این عظمت و دستاوردها، باید قدر شمرده شود.

راهبرد نوین؛ خروج از انزوا و پاسخگویی به چالش‌های معاصر

امام جمعه قم بر لزوم تحول نگرشی در مواجهه با دنیای مدرن تأکید کرد و گفت: در عصر حاضر و با توجه به گشایش‌های علمی و دانشی، می‌بایست عرصه‌های مختلف را درنوردید و از جمله آن می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد. این بخش شامل نکاتی است که باید در برنامه‌ریزی‌های آتی مورد توجه قرار گیرد:

شکوفایی و نقد در فلسفه: لزوم ایجاد نگاه نقادی مستمر برای شکوفایی مکاتب جدید در فلسفه

به گزارش خبرگزاری حوزه، آیت‌الله علیرضا اعرافی، در ششمین جلسه ایده‌پردازی در اجرای پیام رهبر معظم انقلاب و نشست ۱۸۰ دقیقه‌ای با اساتید فلسفه سطوح عالی و خارج حوزه علمیه قم، با موضوع «فلسفه و امتداد اجتماعی آن» در سالن جلسات دفتر مدیریت حوزه‌های علمیه، گزارشی جامع از توسعه بی‌سابقه زیرساخت‌ها و ظرفیت‌های ساختاری در حوزه فلسفه، کلام و عرفان در حوزه‌های علمیه ارائه کرد.

مدیر حوزه‌های علمیه کشور، با تأکید بر اینکه حوزه قم پس از انقلاب اسلامی به یگانه تجربه موفق در توسعه عقلانیت وحیانی در جهان اسلام تبدیل شده است، خواستار تقویت نگاه نقادانه اساتید و ورود فعال و تولیدی به گفتمان‌های جهانی فلسفی برای پاسخ به چالش‌های معاصر همچون هوش مصنوعی شد.

قدردانی و تجلیل از پیشگامان عقلانیت

عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه، ضمن تسلیت ایام فاطمیه و با تجلیل از مقام ولای حضرت زهرا ^(علیها‌السلام) به‌عنوان محور معنوی و معرفتی، از حضور اساتید برجسته و جوان علوم عقلی قدردانی کرد.

وی به‌طور خاص از برگزارکنندگان نشست و همچنین پیگیری‌های صورت‌گرفته توسط شورای عالی حوزه و شخصیت‌هایی چون آیت‌الله شب‌زنده‌دار تشکر کرد و افزود: نکاتی که توسط اساتید مکرم مطرح شد، به چهل نکته رسید که مابقی نظرات جمع‌آوری و مورد اهتمام قرار خواهد گرفت.

آمار چشمگیر زیرساخت‌های جدید و تحقق مطالبات دیرینه

مدیر حوزه‌های علمیه، در تشریح دستاوردهای اخیر، بر سازماندهی بی‌نظیر در حوزه علوم عقلی تأکید و به نکات زیر اشاره کرد:

ظرفیت‌های کمی: در حال حاضر بیش از ۲۰۰ درس فلسفه، حدود ۱۰۰ درس کلام و ده‌ها درس عرفان در مجامع عالی حکمت و حوزه آزاد فعال است.

تنوع رشته‌ای: در پی تصویب درخت‌واره علوم عقلی (تدوین‌شده توسط ۱۰۰۰ نفر)، بیش از ۳۰ رشته تخصصی در سطوح ۳ و ۴ به تصویب رسیده است که شامل توسعه فلسفه‌های مضاف و قلمروی فلسفه علم است.

ابلاغ آیین‌نامه‌های تحولی: مهم‌ترین دستاورد، تصویب و ابلاغ آیین‌نامه‌های جدید برای دروس آزاد (متون غیرفقهی) و به‌ویژه آیین‌نامه دروس خارج و تحقیقی در غیر فقه و اصول بود که برای اولین‌بار در تاریخ حوزه محقق شده است.

برنامه‌های آتی: طراحی دوره ویژه (سطح ۵) پس از سطح ۴ و تصویب آیین‌نامه دوره تکمیلی ۶ ساله برای اساتید فقه و اصول نیز در دستور کار